

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska

číslo 4 / 2022 / ročník XXXII

STÁLÉ EXPOZICE

- **Historie Mariánské Týnice a mariánský kult**
- **Baroko a jeho svět – Jan Blažej Santini-Aichel** - architektonické modely, bohatá ikonografie
- **Archeologie na severním Plzeňsku** - raně středověké obydlí, archeologické nálezy
- **Kultura a vzdělanost severního Plzeňska** - kaple jako liturgický prostor, galerie světců, školní třída, užité umění v prostředí společenských elit 19. století
- **Národopis severního Plzeňska a začátky průmyslové výroby** - lidové zvyky, návěs s kaplí, selské obydlí, kovárna, slévárna litiny
- **Města, spolky a řemesla severního Plzeňska** - řemeslnické dílny a obchody, hostinec
- **Kostel Zvěstování Panně Marii** - stálá výstava restaurovaných obrazů Petra Brandla
- **Západní ambit** - fresková výzdoba F. J. Luxe a barokní zahrada
- **Východní ambit** - fresková výzdoba Jana Spěváčka - stálá výstava „Sto let obnovy Mariánské Týnice 1920–2020“

VÝSTAVY

- **Sto let Lidového domu v Kralovicích**, 16. 1. – 26. 3. 2023 / refektář
- **Jubilanti Hollaru**, 28. 3. – 7. 5. 2023 / refektář

KONCERTY

- 8. 2. 2023 od 19 hodin / refektář **Koncert komorní hudby** / učitelé ZUŠ Kralovice a jejich hosté
- 1. 3. 2023 od 19 hodin / refektář **Swing Trio Avalon**, Jakub Šafr / klavír, Martin Voříšek / klarinet, Jan Kubeš / bicí
- 5. 4. 2023 od 19 hodin / refektář **Bronislava Klablenová** / harfa **Jiřina Marešová** / varhanní pozitiv
- 5. 5. 2023 od 19.30 hodin / Lidový dům v Kralovicích **Cimbálová muzika Harafica**
- 14. 6. 2023 od 19 hodin /západní ambit **Duo Jedlinský & Fischer** /akordeon, housle; Krev a med – klezmer a hudba Balkánu

DALŠÍ AKCE

- **Arboretum u východního ambitu** - zahrada se starými odrudami ovocných stromů je zpřístupněna zdarma v otevíracích hodinách muzea
- **Jarní oživlá prohlídka** - k zahájení nové sezony
1. 4. 2023 od 14 hodin

Změna programu vyhrazena.

ÚVODEM

„Každý rok chtěly se děti o Vánocích postit, aby viděly zlaté prasátko, ale nikdy k tomu nedošlo, vůle byla dobrá, ale tělo slabé. Na Štědrý den štědře podělen byl kdekdo, drůbež a dobytek dostaly vánočky, a po večeři vzala babička ode všeho, co k večeři bylo, po kousku, hodila polovičku do potoka, polovic zahrabala do sadu pod strom, aby voda čista a zdráva zůstala a země úrodná byla, všecky pak drobtý sesbírajíc hodila ohni, aby neškodil,“ napsala Božena Němcová ve svém vrcholném díle „Babička“ v roce 1855.

Je dobré si všimat stylu života našich předků i četbou literárních děl, protože máme příležitost srovnávat, a možná přehodnocovat, svůj současný život. Nikdy nebylo tzv. „na různých ustláno“, ale ohléneme-li se do historie, můžeme dojít k poznání, že se máme přes všechny komplikace dobře, zvláště pokud nám dostatečně slouží zdraví.

Vážení čtenáři, tradičně Vám chceme z muzea přát právě zdraví

a dobrou pohodu v celém novém roce 2023. Těšíme se, že s Vámi budeme v kontaktu při nejrůznějších akcích zde v Mariánské Týnici, stejně tak prostřednictvím dalšího, 33. ročníku Vlastivědného sborníku.

Vaše redakce

Muzeum a galerie
severního Plzeňska
v Mariánské Týnici
přeje
všem svým
příznivcům
spokojený
nový rok

2023

PŘEDPLATNÉ A OTEVÍRACÍ HODINY V KNIHOVNĚ

Rádi bychom čtenářům připomněli, že pokud ještě nezaplatili předplatné za Vlastivědný sborník pro rok 2022, aby tak neprodleně učinili. Při placení věnujte pozornost uvedení identifikačních údajů. Složenka byla vložena do prvního čísla VS. Pokud preferujete úhradu bankovním převodem: č. ú.: 000 323 4371 / 0100, konstantní symbol 0379, variabilní symbol (viz číslo čtenáře z adresního štítku). Cena za sborník je 10,- Kč za jedno číslo

plus poštovné 19,- Kč, za rok 2022 dohromady 116,- Kč. Pokud se chcete stát novým abonentem, kontaktujte nás.

Knihovna muzea je otevřena v pondělí a ve středu od 8 do 15 hodin. Můžete se předem telefonicky objednat na číslech: 373 396 410 nebo 373 397 991. Poskytujeme knihovnické a bibliografické služby veřejnosti, disponujeme fondem odborné a regionální literatury.

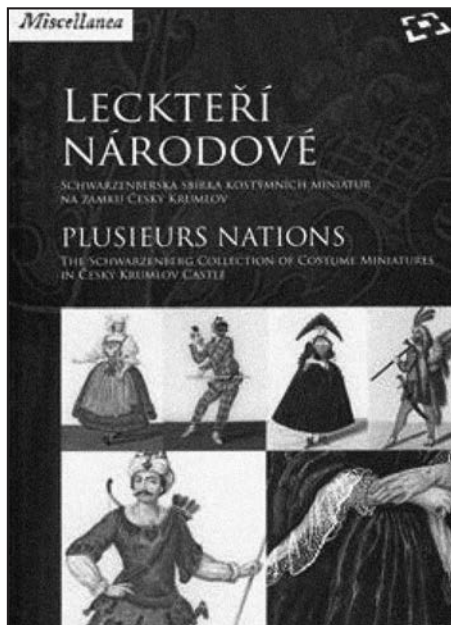
UDÁLOSTI OBRAZEM

1–2) Advent v muzeu znamenal po dvou letech koronavirové přestávky příležitost navštívit 3. 12. 2022 koncert středověké hudby skupiny Gutta i další atrakce, včetně průvodu Mikuláše, čerta i anděla. 3–4) Významné životní výročí oslavili pracovníci muzea Jana Dienstpierová a Jindřich Kovařík. 5–6) V pátek 9. 12. 2022 byla osazením opravené hvězdy na hrotnici kostela Zvěstování Panně Marii završena letošní obnova fasády západní části kostela, balustrády i lucerny nad centrální kupolí.

■ Pavel Kodera

Podstatnou část novějších publikací z velmi chvalně známé produkce jihočeského pracoviště Národního památkového ústavu se na podzim letošního roku podařilo získat do knihovny Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici. Díky vstřícnosti ředitele územního odborného pracoviště NPÚ v Českých Budějovicích Ing. Daniela Šnejda a vedoucí knihovny uvedeného ústavu PhDr. Zdeňky Prokopové dostalo naše muzeum soubor několika desítek publikací, které ústav vydal v posledních přibližně patnácti letech. Jedná se především o knihy z příruční knihovny emeritního dlouholetého ředitele Ing. Aleše Krejčů (1944–2022), po jehož úmrtí v létě letošního roku se knižní kolekce vrátila do knihovny

ústavu. Byť se nejedná o regionalika s přímým vztahem k severnímu Plzeňsku, vybrané publikace souvisejí s tématy, kterými se muzeum v Mariánské Týnici, zejména pak zdejší Centrum baroka, zabývá: barokní architektura a umění, kultura baroka, drobné památky, historická krajina a řada dalších témat. Soubor doplňuje kvalitní ústavní periodikum „Památky jižních Čech“ a několik publikací, včetně řady metodických příruček, z produkce ústředního pracoviště NPÚ.

Knihy jsou k dispozici čtenářům muzejní knihovny za běžných podmínek, soupis titulů je možné získat v knihovním katalogu na webu (po nastavení filtru „Novinky od: 1. 11. 2022“). ■

■ Radovan Lovčí

Mladého autora z Plas, Lukáše Sochu, jsem představil v jednom ze starších textů coby spoluautora cestopisu „Zikmund 100“, který vytvořil společně s Ing. Tomášem Vaňourkem. V roce 2020 vydal svoji další knihu, na které se podílel především jako fotograf a dokumentátor, a to společně s publicistou Robinem Čumpelíkem, tehdejším krizovým manažerem Ministerstva obchodu a průmyslu České republiky. Bohatě vypravená obrazová publikace většího formátu o 174 stranách je stále v prodeji a vydalo ji pražské nakladatelství Euromedia Group v edici Universum.

Dílo vzniklo v době propuknutí pandemie covidu-19 a vyšlo prakticky po první náročné zimní sezóně, která byla s danou nemocí úzce spojena. Po jejím skončení se mnozí lidé mylně domnívali, že se další vlna covidu-19 již možná nebude opakovat, nicméně realita ukázala pravý opak. Z tohoto pohledu by se mohlo zdát, že knížka vyšla poněkud předčasně. Částečně tomu tak možná i je.

Kniha prezentuje nejružnější české firmy, odborníky z vysokých škol, inovátory či podnikatele, kteří se v důsledku probíhající epidemie rozhodli zapojit do pomocného dění a počali vytvářet či produkovat nejružnější zdravotní pomůcky, jako jsou ochranné masky, obličejové štíty, telefonní aplikace či plicní ventilátory. Představuje rovněž vybrané lékaře z nemocničních covidárií,

Titul publikace
„Spolu to dáme“.

kterí se zabývali léčbou takřkajíc v první linii, což nebylo bez rizik ani pro autory díla, neboť nevyzpytatelný covid-19 leckdy překvapivě ohrozil na životě také lidi, kteří se těšili dobrému zdraví a v případě nakažení nečekali žádné vážnější komplikace.

Dílo je nabyté optimismem, pozitivním myšlením, ochotou si pomáhat, kterou v počátcích této zdravotní krize skutečně projevila celá řada Čechů, např. dobrovolným šitím roušek. A právě díky popisu této chvalyhodné fáze, naplněné silným pozitivním étosem, paradoxně nesmírně rychle zastaralo a stalo se znamením solidárnější a empatictější minulosti,

kerou v souvislosti s dalšími nařízenými uzavírkami veřejných budov, pokračující domácí školní výukou, omezeními v dopravě, v osobním životě, v obchodech apod. brzy následovaly fáze další, provázené frustrací a nespokojeností obyvatel a často i zoufalstvím z nastalé situace, jež byla ekonomicky likvidační pro mnohé podnikatele a krizová pro sociálně slabší část obyvatel. Poté přišly na řadu fáze provázené mnohem ostřejšími společenskými rozpory, nárůstem tzv. antivaxerského (protiočkovacího) hnutí a fenoménem, který asi mnozí z nás nečekali, kdy se někteří nespokojení obyvatelé začali v kontrastu k počátečnímu období dopouštět dokonce ataků zdravotníků a pronásledovat některé až před jejich domovy, jako se to dělo zvláště hlavě lékařské komory MUDr. Kubkovi. Ačkoli nešlo o pravidlo, nýbrž o extrémy, i tak se společnost vnitřně významně rozdělila a novým fenoménem doby, jenž dříve nebudil tak velkou pozornost, se stali nejruznější konspirační a často zcela nevědecké informace a hoaxy (založené na obratné manipulaci, víře či smyšlených konstrukcích, jsoucích v kontrastu s logikou a racionálním myšlením), jimž však věnovali pozor-

Očkování v DSP v Kralovicích.

nost stovky či tisíce následovníků. Zřejmě přitom půjde o záležitost, která nás coby občany ČR i lidstvo jako takové bude provázet taktéž v nejbližší budoucnosti a v praxi nám bohužel ukazuje, že hloupost, omezenost a nedovzdělanost části populace (a nejenom té české) s sebou potenciálně může nést nemalá rizika. Nechci se tím samozřejmě dotknout odpůrců očkování, kteří argumentují z odborných a racionálních pozic (narychlo vytvořené vakcíny z logiky věci nemohly projít mnohaletým výzkumem) a souhlasím se svobodou volby pro každého, přičemž sám jsem se rozhodl pro očkování. Ale nárůst často smyšlených informací a fantaskních konspiračních domněnek byl v tomto období až neuvěřitelný a nyní ožívá v době ruské agrese vůči Ukrajině.

Jak jsem už zmínil výše, poslední zmíněné fáze a fenomény již Sochova a Čumpelíkova kniha nereflektuje, neboť další události let 2020, 2021 i 2022 nemohla s ohledem na datum vydání pochopitelně brát v potaz. Přesto je zajímavým svědectvím doby, jež stojí za prostudování. Pro nás historiky pak může být současné období výzvou k úvahám, zda covid-19 zanechá toliko dílčí a omezenou stopu, jako kdysi tzv. španělská chřipka především z let 1918–1919, anebo půjde o nemoc, která bude lidstvo v nových mutacích provázet obdobně jako jiné nepříjemné a mnohdy smrtelné choroby, jejichž epidemie se v dějinách opakovaly i po delší časové úseky. Ale na to s jistotou odpoví teprve budoucnost... ■

DUDÁK BÍBA MÁ PAMĚTNÍ DESKU

■ Václav Podestát

Ve školách, na výstavách a na dalších akcích propagoval v době svého aktivního života hru na dudy František Bíba (1882–1968). Učil na ně hrát i zakladatele a dlouholetého vedoucího folklorního souboru Úsměv Zdeňka Bláhu. Setkal se rovněž už 11. června 1933 v Lánech s prezidentem Masarykem v zástupu s dalšími návštěvníky prezidentova letního sídla. Jako vzpomínku na rozhovoru s hlavou státu vydal také pohlednici, která měla vedle předtištěné adresné plochy v záhlaví nápis: „Frant. Bíba, mistr dudák, Dolní Bělá u Plzně“.

V sobotu 10. září 2022 byla odhalena v Dolní Bělé pamětní deska, kterou vytvořil u příležitosti 140. výročí Bí-

Odhalení desky 10. 9. 2022.

Dudák Bíba v rozhovoru s prezidentem T. G. Masarykem 11. 6. 1933.

bova narození Jan Vejvoda z Bučí. Jako suvenýr byl pro hosty také vyroben pamětní hrneček, jenž lze stále zakoupit v obchodě Smíšenska v Dolní Bělé. Slavnostní akci přihlíželo asi 50 občanů, tiskovinu a fotografie pro hosty připravil Jaroslav Bican. Manželé Štěpánkovi z Horní Břízy se postarali – stylově v krojích

a s dudy – o několik hudebních vstupů.

Bíbovy vzpomínky jsme otiskovali ve Vlastivědném sborníku v letech 2007–2009 (VS 4/2007–3/2009) pod názvem *František Bíba – dudák Zpěv, hudba, tanec na venkově v politickém okrese Kralovickém v minulém století.* ■

JAN BLAŽEJ SANTINI A ROK 2023

■ Irena Bukačová

V následujícím roce 2023 patří mezi významná kulturní výročí vzpomínka na barokního architekta Jana Blažeje Santiniho Aichela (1678–1723), který svým jedinečným architektonickým dílem proměnil českou krajinu. Přinesl mezi barokní architekty osobitý projev, který mohl uplatnit díky velkorysým objednávkám představitelů z řad šlechty a především klášterů. Vydáme-li se za „Santiniho hvězdou“, motivem, který se objevuje v řadě jeho staveb, najdeme v západních Čechách dvě blízká sprízněná ohniska jeho tvorby, a to kladrubský a plaský klášter, v jejichž čele stáli dva vzdělaní a rozhodní muži, opati Maurus Fintzgut a Eugen Tyttl.

Úloha velkých klášterů při přijímání nových architektonických směrů byla dlouho v dějinách umění opomíjena, přestože právě objednavatelé z velkých, ekonomicky stabilizovaných panství umožnili vstup vskutku monumentální architektury do českých zemí. S kláštery, hospodařícími „pod zorným úhlem věčnosti“, přišel do krajiny velkolepý nadčasový po-

Strop kaple v Mladoticích.

hled přinášející stavbám měřítko dodnes udivující jakousi naddimenzovaností, velkorysostí a až marnivou nádherou. K charakteristice představitelů duchovních panství patřil smysl pro vytváření krajinných dominant, odvaha budovat na symbolickém půdorysu komponované celky, připravenost řešit mimořádné technické nároky a vůle dokázat udržet jednotu koncepce bez utilitárních kompromisů po desetiletí od vzniku jedinečného záměru.

Mezi barokní architekturou českých zemí vyniká zvláštní ona linie, která vytváří nové souvislosti a graduje význam starých kultovních

Kladruby u Stříbra.

míst. Chceme-li blíže poznat horizont vzniku tohoto unikátního souboru staveb, je třeba se alespoň virtuálně vrátit do vskutku „barokní krajiny“, bez přímek později vybudovaných císařských silnic, do mozaiky polí a lesů, do krajiny, kde cesty, úvozy a pěšinky lemovaly husté keře a staleté stromy. Do krajiny, jejíž hranice určovaly po staletí kamenné mezníky, již protínaly dlouhé náhony vedoucí k malým mlýnům, stoupám, pilám, k drobným technickým dílům, která usnadňovala lidem práci. V takové krajině hrála důležitou roli voda, cesty se křížovaly s řekami četnými brody, přívozy a dřevěnými lávkami, nebe se zrcadlilo v hladinách rybníků s mohutnými hrázemi. Vedle dřevěných chalup s doškovými či šindelovými střechami, soustředěnými kolem malých návší, samot

hájojen, ovčínů, rybáren a vzosných far nesoucích odraz velkých kamenných kostelů, do nichž lidé vstupovali, aby ctili řád, jenž dával rytmus jejich bytí, vyrostlo v poměrně krátkém období jednoho lidského života několik staveb, které navždy okolní kraj povýšily mezi místa vyvolená. Takovými jsou díla Jana Blažeje Santiniho, která dovedla zasadit jednotlivé lokality do „nebeských souvislostí“ promyšlenou geometrií návrhů a jejich variant, v nichž obdivujeme dosud sílu ducha a v nichž se odráží *genius loci* v nenásilném propojení horizontu, nebe i podzemí, žvlů i lidského umu, kterému právě zde bylo dáno zaznít v tak nádhernou melodii, strhující svojí monumentalitou i posvátnou něhou.

Kladrubské a plaské barokní stavby patří k mimořádným výkonům lidského umu a invence, k obdivuhodným dokladům řemeslné zručnosti a technické zdatnosti. Pouze v souhře víry, genia a praktických schopností se zrodila umělecká díla, před nimiž se sklánějí v obdivu i ti, kteří jen tuší jejich vysoké spekulativní kvality a duchovní souvislosti. Objednavatelé neobvyklých staveb byli opati největších západočeských klášterů, benediktýnského v Kladrubech a cisterciáckého v Plasích, jejichž paralelnímu vývoji se v tomto článku věnujeme. Oba kláštery stály počátkem 18. století před přestavbami konventních kostelů a obytných budov – konventů. Hlavním Santiniho úkolem v Kladrubech byla barokně gotická přestavba ohromné pozdně románské klášterní baziliky (1711–

1726), která patří k umělcovým nejoriginálnějším dílům. Pro plaského opata Tytla navrhl budovu monumentálního konventu. V Kladrubech již na přestavbu zdejšího konventu nedošlo, naopak v Plasích zůstal jen v plánech a vedutách nový tříkypolový Santiniho kostel. Náročná stavba kladrubské baziliky naplnila několik let Santiniho práce pro klášter, takže navrhl již zde jen kapli v Ostrově u Stříbra a letní rezidenci ve Skapcích. K oběma stavbám z 20. let 18. století se dají nalézt analogie na plaském panství, a sice v klášterní rezidenci v Nebřezinech, rovněž bohužel velmi degradované, a v kapli Jména Panny Marie v Mladoticích. Ostrovská kaple sv. Vojtěcha a Václava je typem paprscité centrály, již tvoří šestiboká loď a tři apsidové prostory. Interiér je daleko působivější než exteriér, který svojí střechou velmi připomíná Mladotice. Z historických informací je patrné, že pravděpodobně existoval již z roku 1716 také Santiniho návrh na nový konvent v Kladrubech, který objednal Maurus Fintzgut. Konvent měl mít neobvyklý půdorys trojúhelníka. Na sklonku třetího desetiletí vstoupil do služeb kladrubského kláštera další pražský architekt – Kilián Ignác Dientzenhofer. Jeho vynikajícím dílem je budova nového konventu kladrubského kláštera. Obdobně také v plaském klášteře pokračoval v Santiniho konceptu konventu Kilián Ignác Dientzenhofer, jemuž je připisována i dominanta konventu, kapitulní síň, později kaple sv. Benedikta. V obou klášterech se objevily příležitosti pro nejlepší soudobé

architekty, malíře, sochaře a řemeslníky. Byly velmi náročné a měly za cíl proměnit v jádru středověké stavby v novou architekturu, která bude význam starých náboženských řádů reprezentovat.

První třetina 18. století znamenala pro oba kláštery, nápadně podobné svým úsilím, skvělé období, z něhož zůstaly architektonické celky, dodnes udivující svým jedinečným ztvárněním intencí opatů a návrhů architektů. Maurus Fintzgut a Eugen Tyttl byli osobnostmi, které vynikaly nad horizont doby náročnými požadavky a patřili k úzké a zajímavé skupině jako stavebníci a nesporně i obdivovatelé Santiniho umění, v níž byli i další opati benediktýnských, cisterciáckých a premonstrátských klášterů. Jejich opatská dráha se

Nadryby (fota Václav Podestát).

zahajuje kolem roku 1700 a vyplňuje první třetinu 18. století. Společná oběma západočeským klášterům i jejich představitelům byla spolupráce s architektem Janem Blažejem Santinim a pevné zakotvení v minulosti díky středověkému založení českými panovníky. V hierarchii klášterů patřily oba mezi velmi významné, jejich představitelé, vědomi si ceny tradice, akcentovali duchovní propojení a vazby na panovníky. Oba kláštery postavené na benediktýnské řeholi a hospodaření v krajině po staletích sdílely osudy za husitských válek i za třicetileté války, které devastovaly jejich hospodářství. Jejich představitelé seděli spolu v prelátské radě na zemském sněmu a všichni již od poloviny 17. století opravovali své klášterní kostely a proboštství. Kladrubské dílčí opravy byly nahrazeny brzy daleko velkorysejšími zásahy do klášterního centra situovaného na návrší nad říčkou Úhlavou, ve shodě s tradicí, že benediktini mají sídlo na kopcích. V protikladu k tomu plaský cisterciácký klášter ležel v údolí řeky Střely, ve shodě s cisterciáckou řeholí, a jeho stavby byly budovány na jejím levém břehu. Analogii mezi činnostmi obou klášterů však najdeme v zájmu obou opatů, souběžně působících jako objednavatelé, o symbolické hodnoty architektury, resp. o vyjádření sakrálního významu využitím bohatého ikonografického programu staveb. Nepochybně bylo silným podnětem pro plaského opata Tytla úsilí Maura Finzgutha o přestavbu konventní baziliky při jeho ambiciózním projektu nového kostela v Plasích.

Mohli bychom téměř didakticky rozdělit klášterní stavby na dvě linie Santiniho architektury, pro Plasko je typičtější Santiniho příklon ke „klasickému“ výrazu staveb, naopak v Kladrubech se silněji promítly historizující, a tedy barokně gotické tendence. Avšak v obou kláštěrech se projevují výrazné „rukopisné“ paralely v architektuře a ikonologické jinotaje odkazující na typickou dobou snahu akcentovat použitím určitých motivů sakrální poselství.

K poznání díla Jana Blažeje Santiniho–Aichla připravuje muzeum v Mariánské Týnici řadu zajímavých aktivit přispívajících k poznání jeho díla. Jsou to především oblíbené vycházky do krajiny, tentokrát zaměřené na památky, sakrální i profánní. Se souhlasem vlastníků bude možné navštívit s odborným výkladem kostely, kaple i hospodářské dvory. Program bude rozprostřen do jarních a letních měsíců a je připravován Centrem baroka v Mariánské Týnici. Navštívíme společně Mladotice, Mariánskou Týnici, kláštery v Plasích a Kladrubech, kostely v Kozojedech, Všehrdech, Kostelci, kapli v Nadrybech a v Ostrově, hospodářské dvory Hubenov a Kalec. Náš připravovaný program bude věnován i Santiniho předchůdcům a spolupracovníkům, z nichž vynikl v našem regionu Matěj Ondřej Kondel z Bílova, který se spoluprací se Santinim dokázal zformovat v jedinečného pokračovatele jeho díla. Naším cílem je naučit veřejnost vnímat architekturu jako součást kulturního dědictví, chápat její specifický jazyk a poznat význam staveb pro krajinný ráz. ■

■ Pavel Beneš

Kalendářní konec roku nabízí prostor pro shrnutí a rekapitulaci již V. ročníku přednáškového cyklu *Za poznáním baroka*, který pořádá Centrum baroka Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici a který se díky spolupráci paměťových institucí koná pravidelně v sále plaského oblastního archivu.

Pro letošní ročník jsme oslovili přednášející s několika stěžejními náměty z oblasti kultury a umění doby baroka. Jarní a podzimní cyklus tak přinesl témata z dějin lékařství a výživy, lékárenství, vztahu tance a zdraví a také pojednání o tom, jak se vařilo na šlechtických dvorech. Z oblasti dějin umění zazněla přednáška o ikonografii hvězdy, která je hlavním mariánským symbolem, o barokní výzdobě Karlova mostu v Praze, o salvátorské tradici a legendistice a o fenoménu barokních zahrad. Různorodá témata však mají jedno společné: přes jednotlivé kapitoly je dotvářen obraz baroka jako historického období, v němž se utvářela a precizovala odvětví kultury a umění, a my tak máme možnost tomu vývoji porozumět.

Vskutku kosmopolitní barokní téma zahájilo jarní přednáškový seriál. Poutavý příběh kávy, čaje a čokolády a jejich cesty ze zámoří na stůl obyvatel Evropy v době raného novověku uvedl doc. Karel Černý, který představil vývoj přijetí těchto původně exotických nápojů ve dvorském prostředí a mezi šlechtou a měšťany. Z pohledu dlouhodobého badatelské-

Docent Karel Černý při přednášce „Káva, čaj a čokoláda“ (foto Pavel Beneš).

ho zájmu a v podrobné analýze vysvětlil proces od prvotního zaujetí cestovateli přes zkoumání nápojů lékaři a první záznamy v literatuře, až po konkurování v Čechách do té doby tradičním mokům, pivu a vínu. Na přelomu 17. a 18. století se stala konzumace kofeinových nápojů společenskou a módní nutností. První evropská kavárna vznikla již v roce 1645 v Benátkách, v anglickém Oxfordu v roce 1652. Ve vídeňském prostředí se však kavárny prosazovaly jen pozvolna, první kavárna v zemích Koruny české byla otevřena v Brně roku 1702 Turkem Ahmedem.

Příspěvek Tanec a epidemie prof. Heleny Kazárové v sobě zahrnoval pojednání o významu tance pro zdraví nejen barokního člověka s odkazem na širší konotace spojené s rolí, kterou společnost tanci přisuzovala již od středověku. Analogie s covidovou pandemií nás může alespoň zdánlivě přiblížit pocítům marnosti

*Přehlídka lékovek a publikací
k přednášce Martiny Salvové
na téma barokních lékáren
(foto Pavel Beneš).*

z dob morových epidemií. Téma blouznivého tance vyjadřovalo způsob ochrany celého města či vesnice proti pohromám. Na ochranu proti „černé smrti“ vznikaly domnělé léky, jakými byly „tance sv. Víta.“ Při nich zběsile tančili muži a ženy za doprovodu jásavých písní, zmítali se křečovitými pohyby a skákali jako posedlí, až padli k zemi vysílením. Prožitek morové nákazy 14. století nechal vzniknout tématu „tance smrti“, které výrazně ovlivnilo výtvarné umění 15. až 17. století. Smrt byla obvykle znázorňována tancem kostlivce, který přichází neočekávaně a pobízí všechny bez rozdílu k tanci se smrtí a přitom jednotlivé lidi různého stavu a stáří odvádí z pozemského života.

Tanec však platil za běžnou součást každodenního života a taneční formy se vzájemně ovlivňovaly, ať už to byl tanec jako pouhá zábava či nezbytná součást společenských konvencí a tím i vzdělání. Od renesance a především v časech baroka taneční vzdělání zvyšovalo vážnost a úctu

společenského postavení. Tancovalo se nejen na šlechtických dvorech, ale také na univerzitách. Vznikaly zápisy choreografie jednotlivých tanců a rytiny s vyobrazením tanečních pozic.

Martina Salvová z Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech uvedla téma barokních lékáren. Právě klatovská lékárna U Bílého jednorožce náleží k evropsky významným ukázkám vybavení lékárny s exponovanou uměleckou výzdobou datovanou k roku dokončení 1733. Někdejší jezuitská rádová lékárna vyniká v interiéru plastikou archanděla Michaela, který poráží ďábla, symbol nemoci. Dvě sochy mouchenínů zas nesou nádoby se silnými medikamenty, theriaky. Ukázka barokních lékovek a popis jednotlivých medikamentů zahrnovali možnost během přednášky absolvovat malou komentovanou prohlídku domnělé barokní lékárny a ověřit si a porovnat možnosti medikace v době baroka, a to včetně pijavek lékařských. V českém prostředí najdeme další dochované barokní lékárny na zámku v Kuksu či v Českém Krumlově.

Přednášku o tématu ikonografie hvězdy a s ní spojené symbolice Panny Marie pronesl k auditoriu prof. Jan Royt. Panna Maria, matka Páně, náleží od počátku křesťanství k inspiračním vzorům nejen v teologii, ale také v umění. V křesťanské ikonografii bývá nejčastěji označována jako hvězda mořská, stella maris. Motiv hvězdy je využíván ve výtvarném umění a v architektuře. Pro jeden z nejvýraznějších příkladů nemusíme opustit region severního Plzeňska, kaple Jména Panny Marie v Mladoticích od architekta Jana

Blažeje Santiniho–Aichela, v jejíž výzdobě je několikrát variován motiv hvězdy, byla realizována díky opatovi plaského cisterciáckého kláštera Eugenu Tyttlovi. Zatímco v případě mladotické kaple je hvězda tematizována jak v exteriéru, tak především v interiéru, pro dílo Kiliána Ignáce Dientzenhofera, kapli Panny Marie Sněžné na Hvězdě v Krčnicích u Broumova, je příznačný motiv hvězdy v exteriéru, interiér je však koncipován na kruhovém půdorysu. Jeden z nejpřesvědčivějších projevů tvůrčí invence můžeme najít v díle Franesca Borrominiho. Kostel Sant Ivo alla Sapienza v Římě vychází z půdorysného motivu šesticípé hvězdy a promítá se také do šestiúhelné kupole bez tamburu se střídavými konvexními a konkávními segmenty.

Podzimní přednáškovou řadu zahájila dr. Petra Oulíková příspěvkem o podílu církevních řádů na výzdobě Karlova mostu. Na panoramatu Prahy od Aegidia Sadelera z počátku 17. století můžeme na mostě spatřit pouze sousoší s Ukřižovaným a boží muka. Až roku 1683 sochou se sv. Janem Nepomuckým podle návrhu Mathiase Rauchmüllera započalo osazení mostu sochami v širokém měřítku. V roce 1700 následovala socha sv. Václava od Ottavia Mosta a mezi léty 1704 až 1714 bylo osazeno dalších 26 soch. Místa pro jednotlivé sochy v období přelomu 17. a 18. století rozděloval pražský magistrát, podíl na reprezentaci tak měli zástupci vyšší šlechty, Karlo-Ferdinandova univerzita a také řeholní řády. Sousoší se sv. Luitgardou, které umělecky ztvárnil Matyáš Ber-

nard Braun pro opata Eugena Tyttla jako skvělou reprezentaci plaského kláštera, náleželo roku 1710 k jedněm z prvních nově osazených soch v této galerii pod širým nebem, která nemá v barokní Evropě srovnání. Podle zcela odlišné koncepce vznikala sochařská výzdoba Andělského mostu v Římě se sochami deseti andělů s pašijovými symboly. Výzdoba odpovídá předem přesně stanovenému plánu, který realizoval Gian Lorenzo Bernini po roce 1667 na zadání papeže Klementa IX.

Docent Martin Franc uvedl posluchače do tématu pokrmů zámecké společnosti doby baroka. Dochované recepty, záznamy kuchařského umění a kuchyňské účty dokládají mnoho vlivů na středoevropskou kuchyni, a to především z francouzského prostředí, „a la francaise“, které dbalo především na estetickou kvalitu servírovaných pokrmů. Vizualní složku doprovázela příznačná rafinovanost. Pokrmy byly servírovány najednou a měly svou skladbou ohromit, důraz se kladl na reprezentaci. V baroku vznikl koncept snídaně a členění pokrmů od předkrmů a polévek přes další položky menu. Vrcholem jídelníčku byly velice nákladné a náročně zpracovatelné pokrmy připravené například z vnitřností či z exotických živočichů, kteří byli na panstvích speciálně chováni (želvy, ústřice).

Doc. Pavel Panoch přispěl s tématem, které se úzce zaměřuje na historii deskového obrazu sv. Salvátora z Chrudimi. Originální obraz je opředen košatou barokní legendou, kterou doprovází bohatá ikonografie líčící historii obrazu, který byl údajně

uloupen z rudolfinských sbírek švédskými vojáky v době třicetileté války. Posléze se obraz dostal do Chrudimi k měšťanu Janu Pfeiferovi. Když však Chrudim v roce 1648 obsadili Švédové, posloužil jim Pfeiferův dům jako příbytek a zde také došlo ke zneuctění obrazu. Vojáci obraz používali jako podložku pro hru v kostky a poržali jej. Portrét však začal krváčet na Kristově pravém spánku. Obraz před úplným zničením zachránila svojí duchapřítomností Pfeiferova služebná. V roce 1674 obraz získal chrudimský děkan Samuel Hataš, který obraz vysvětil a umístil na hlavní oltář chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Zasadil se tak o zavedení salvátorského kultu v Chrudimi. V roce 1680 se ve městě konalo procesí proti moru, při němž byl obraz označen za zázračný, zajišťující věřícím ochranu. Význam kultu Salvátora z Chrudimi napomáhalo šířit množství malířských replik, které se liší výrazem tváře a řešením oděvu.

Jednu z kopií obrazu získal sbírkový fond Muzea a galerie severního Plzeňska v roce 2021, datována je k roku 1778 a signována malířem Josefem Ceregettim.

Bohaté téma, jakým jsou barokní zahrady, představila dr. Lenka Křesadlová. Pozornost věnovala především vývoji barokních zahrad z nejstarších italských vzorů, které byly předefinovány a rozvinuty do velkolepých měřítek a situováním pohledových dominant a subdominant. Uměleckým vrcholem koncipování zahrad ve Francii byly světoznámé Versailles krále Ludvíka XIV. či méně rozsáhlé zahrady v Marley. Téma bude ještě pokračovat v některém z dalších podzimních cyklů, kdy nahledneme podrobněji konkrétní realizace a rekonstrukce barokních zahrad.

Jarní cyklus roku 2023 bude věnován dílu Jana Blažeje Santiniho–Aichela vzhledem k významnému výročí. ■

NOVÉ POHLEDNICE VE SBÍRCE MUZEA

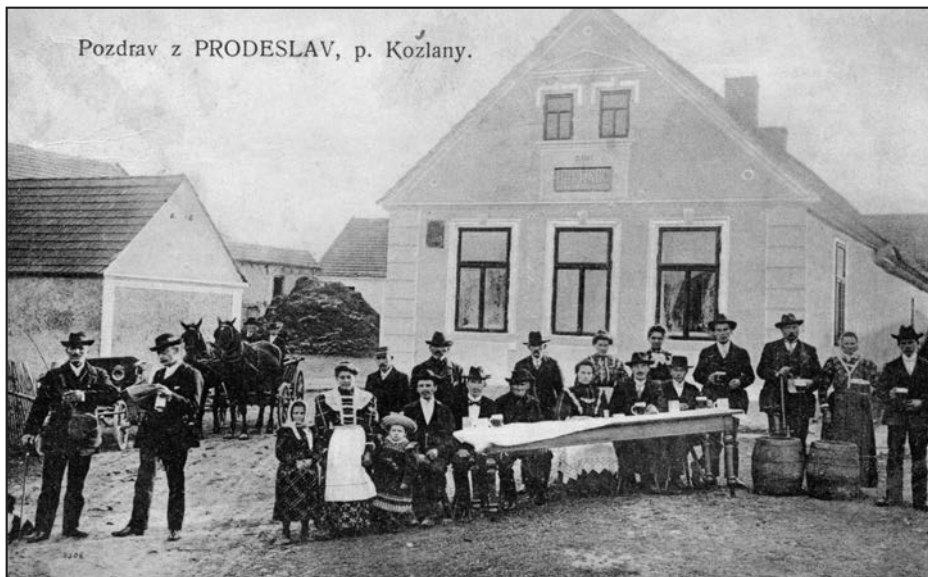
■ Jiří Fák

Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici má ve své sbírce zajímavý soubor regionálních místopisných pohlednic, který neustále rozšiřuje. Nejinak tomu bylo i v roce 2022, kdy muzeum získalo řadu dalších zajímavých exemplářů.

Do roku 1905 byly vydávány pohlednice s tzv. dlouhou adresou, tedy takové, na jejichž rubovou stranu se směla psát jen adresa, zatímco sdělení se vepisovala do volné plochy mezi obrázky na čelní straně. Z nově

získaných mezi ně patří například vícebarevná litografie s náměty z Horní Brízy prošlá poštou v roce 1900. Ke stejnému roku je poštovně datovaný i celkový pohled na Kralovice od jihu, na kterém je patrná zástavba u Podměstského rybníka a dnešní Jiráskova ulice. Mezi okénkové typy z přelomu 19. a 20. století patří pohlednice Třešoňské a Úlic. Na obou jsou obrázky doplněny pro tehdejší dobu typickým květinovým dekorem. Tématem dvou pohlednic jsou želez-

Brodeslavy, pohlednice (sbírka MT).

niční mosty, a to přes řeku Mži na dráze z Nového Dvora u Pňovan do Bezdruzic a druhý přes Rybnický potok nedaleko Plas na trati plzeňsko-břeženské. Oba snímky jsou pořízeny z údolí pod mostem, na obou je na mostě vlak a oba záběry jsou unikátní tím, že dnes bychom je už pořídit nemohli. Údolí na Mži bylo zaplaveno Hracholuskou přehradou a ocelová pole mostu byla při rekonstrukci v letech 2018–2019 vyměněna. Údolí u Rybnického potoka je obrostlé vegetací, která pohledu na most zabraňuje.

K zajímavým exemplářům patří propagační pohlednice místních hostinců. Nejstarší zachycuje přízemní dům v Brodeslavech, v jehož štítu je patrný nápis „Hostinec“ a letopočet 1901. Před domem je dlouhý stůl, dva sudy s pivem a pípou a společnost s púllitry. Pohlednice byla jako re-

klama, jak je patrné z rubové strany, odeslána majitelem hostince do plaského pivovaru. Další reklamní pohlednice jsou vyrobeny jako koláž fotografií. První propaguje hostinec u Rottů v Kaznějově a pochází ze 30. let 20. století. Na jednom ze čtyř snímků je pohled do poměrně velkého sálu s řadami židlí a reklamu umocňují kresby kuchaře s pečínkou a číšníka s púllitrem, slogan „Kdo chce dobře jíst a pít, musí k Rottovi do Kaznějova jít“ a inzerce plaského piva. Poslední z těchto tří reklamních pohlednic byla vydána v 60.–70. letech 20. století a je propagací hotelu Prusík v Kralovicích. Tato pohlednice je bezesporu cenná snímkový interiéru, a to jak z restaurace nebo vinárny, tak z hotelového pokoje. Do 60. let 20. století spadají také jednoobrázkové pohlednice potvorovského kostela sv. Mikuláše a velmi

Pohlednice z Kaznějova (sbírka MT).

netytický celkový záběr vsi z nadhledu, pravděpodobně pořízený právě z věže kostela směrem do potvovské návsi. Romantickou atmosféru navozuje pohlednice Odlezelského jezera ze stejného období a k černobílým fotografickým pohlednicím patří ještě koláž tří snímků pionýrského tábora Nová směna u Hodovíže.

Muzeum do své sbírky zařazuje i pohlednice z doby nedávné nebo pohlednice současné. K nim patří soubor vydaný obcí Pláně a zachycující

ještě další tři vsi v jejím správním obvodu, tedy Korýtko, Ondřejov a Vrážné. Obdobně byly do sbírky zařazeny pohlednice obce Nebřeziny vydané Nebřezinským občanským sdružením.

Svůj zlatý věk pohlednice prodávaly před více jak sto lety, na počátku 20. století. Tehdy pohlednice začali vydávat místní živnostníci, hostinští, papírníci nebo obchodníci a patřilo k dobrému zvyku ji z každého výletu poslat rodině nebo přátelům. Od té doby uplynulo 120 let, pohlednicová tvorba se různě proměňovala. Dnes jsou pohlednice prodávány spíše jako upomínkové předměty, o něž se zajímají sběratelé nebo turisté. Jejich posílání je už jevem spíše ojedinělým. Muzejní sbírka je jedinečným dokladem tohoto vývoje a zajímavou prezentací pohlednicové tvorby na severním Plzeňsku. ■

RESTAUROVÁNÍ SOCHY SV. JUDY TADEÁŠE ZE STARÉ PLASKÉ CESTY

■ Viktor Kovařík

V letošním roce proběhlo další z úspěšných a jen zdánlivě nenápadných restaurování barokních soch v našem okolí, a to sochy sv. Judy Tadeáše, která se nalézá po levé straně u tzv. Staré plaské cesty, nynější komunikace I/27 směrem z Plas do Hadačky u nedaleké myslivny Rouda. Možná si v průběhu roku někteří z čtenářů povšimli dění kolem této hodnotné barokní sochy a její pozvolné citlivé proměny. Socha, ležící na katastrálním území Babina, je za-

psaná v ústředním seznamu kulturních památek. Patří stejně jako v roce 2019 restaurovaná a nedaleko stojící socha sv. Jana Nepomuckého nad Hadačkou z roku 1708 (k tomu více Vlastivědný sborník, č. 4/2019, roč. XXIX., s. 19–25) k významným a hodnotným dílům barokního sochařství v regionu severního Plzeňska. Třetí ze souboru barokních sochařských děl lemujících v minulosti tento rovný úsek tzv. Staré plaské cesty, sloup se sochou sv. Bernarda

z Clairvaux z roku 1700, bude, pokud vše dobře dopadne, osazen nedaleko svého původního místa v roce 2023.

Vznik statue sv. Judy Tadeáše souvisí s nedalekým plaským klášterem, ostatně socha stojí tak jako dříve další dvě výše zmíněné sochy na jeho někdejších pozemcích při klášterní tzv. Staré plaské cestě. Umístění sochy v aleji lze dobře vidět i na císařském povinném otisku mapy stabilního katastru z roku 1839. Vzhledem k době vzniku (1767) je zřejmé, že socha byla zhotovena za tehdejšího opata Fortunáta Hartmanna, který byl ve funkci v letech 1755–1779. Jak nás informuje nápis s letopočtem na samotné památce, sochu dal postavit jako poděkování za nabytí zdraví dosud neznámý donátor skrývající se pod iniciálami „FP“. V odborné literatuře se s pilířem poprvé setkáváme v roce 1912 (Podlaha 1912, s. 264). Připsání sochaři Karlu Legátovi na základě sochařské kompozice a rukopisu publikovali poprvé Irena Bukačová a Jiří Fák (Bukačová – Fák 2008, s. 34–35), naposledy se památkou zatím komplexně před několika lety zabývala publikace věnovaná světeckým sloupům a pilířům Plzeňského kraje (Adamcová a kol. 2015, s. 341–342).

Socha světce stojí v lokalitě historicky nazývané Rouda těsně na okraji lesa a při hraně dnešní značně frekventované komunikace I/27. Pohledem na císařský otisk mapy stabilního katastru zjistíme, že starší situace byla od současnosti poněkud odlišná, les se v první polovině 19. století nalézal v poměrně značné

*Socha sv. Judy Tadeáše před restaurováním, stav v roce 2012
(fota Viktor Kovařík).*

vzdálenosti od sochy a cesta lemovaná stromoradím samozřejmě nebyla tak široká a zvýšená jako dnes. Umístění sochy nedaleko domu je na mapě stabilního katastru též dobře patrné. Pár desítek metrů za sochou je pak na mapě vidět odbočka do lesa směrem k Žebnici a Trojanům.

Materiálem sochy a podstavce je kvalitní střednězrný arkózovitý pískovec okrové až šedivé barevnosti, ve spodních partiích podstavce načervenalé barevnosti (tyto partie se blíží pískovcům z lokalit kolem Potvorova). Celková výška statue je poměrně značná, dosahuje celkem pět a půl metru. Jednotlivé díly architektonicky kvalitního třítážového podstavce sochy jsou pečlivě kamenicky opracovány. V původní si-

tuaci se kolem podstavce nalézal jednoduchý kamenný profilovaný stupeň. Do doby před restaurováním se dochovalo jen jeho torzo, které bylo odhaleno až při terénních pracích provedených v rámci restaurátorského průzkumu. Na čelní stěně třetí etáže podstavce se nalézá latinský nápis s postupným trojitým chronogramem (v každé části textu oddělených drobnými hvězdičkami se tedy objevuje letopočet 1767) následujícího znění:

„* // PRO // RECUPERANDA ET //
OBTENTA // SANITATE //
COLOSSUM POSUIT // * //
SANCTO THADDAEO // INCLITO
// ATQUE VENERANDO //
PATRONO SUO // * // HUMILIS
IPSIUS // ET // FIDELIS CLIENS //
F. P.“

(v překladu: „Za znovuzískání a nabytí zdraví postavil sochu svatému Tadeášovi, svému slavnému a úctyhodnému patronovi, jeho pokorný a věrný chráněnc F. P.“ Pod tímto nápisem je ještě na soklu třetí etáže vysekán a tím opět zdůrazněn letopočet 1767.

Na podstavci stojí socha sv. Judy Tadeáše zhotovená tedy na popud dosud neznámého donátora, člena tehdejšího plaského konventu. Autorem statue byl s vysokou mírou pravděpodobnosti v regionu Plzeňska působící a dobově vyhledávaný sochař Karel Legát (1715–1783). Světec, jehož svátek připadá v církevním kalendáři na 28. října, je zde zpodoběn v obvyklém ikonografickém zobrazení sv. Judy Tadeáše, jednoho ze dvanácti apoštolů a patrona mj. v jinak již beznadějných případech

nemocí či životní nouze apod. Socha světce odpovídá při bližší komparaci dobře dílu sochaře K. Legáta s možným silným ovlivněním dalším významným barokním sochařem působícím mj. v regionu Plzeňska, Lazarem Widemannem (1697–1769). V této souvislosti je možné např. uvést Widemannovu sochu téhož světce osazenou na tzv. Rooseveltově mostě v Plzni datovanou do roku 1745, která sloužila Karlu Legátovi v tomto případě pravděpodobně jako určitý ikonografický i kompoziční vzor (Kovařík 2006, s. 152). Světec je zpodoběn v dlouhém rouchu s obvyklými atributy kyje, kterým byl dle legend usmrčen, a knihy. V levici drží sv. Juda zdviženou kartuši s medailonem s podobou Kristovy tváře, nad hlavou má po dokončení restaurování též kovovou svatozář. Mezi další časově blízká díla Karla Legáta bychom mohli uvést např. dvojici soch sv. Anděla Strážce a sv. Jana Nepomuckého stojící nyní před hlavním průčelím proboštství v nedaleké Mariánské Týnici. Ty jsou datovány do roku 1766, tedy jen o rok dříve než sv. Juda Tadeáš, a obě přímo signovány. Legátova signatura se mj. objevuje u sochy sv. Jana Nepomuckého v partii zadní strany medailonu se zpodoběním Staroboleslavského paládia. Autor tohoto textu doufal, že se případná signatura K. Legáta objeví při restaurování právě na podobném místě, tedy na zadní straně medailonu se zpodoběním Kristovy tváře u sv. Judy Tadeáše, což se však nepotvrdilo a ani jinde nebyla případná signatura nalezena.

Kromě toho, že socha poměrně dlouho unikala hlubší pozornosti odborné literatury, nebyla též často pravděpodobně ani předmětem oprav či restaurátorských zásahů. Ve fondech Národního památkového ústavu v Plzni nebyly k soše světce dochovány žádné písemné dokumenty. Ve fotoarchivu téže instituce se nalézají jen starší snímek sochy z roku 1963 a dále z roku 1986. Žádné starší snímky nebyly bohužel nalezeny ani ve sbírkách Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici ani ve fondech SOKA v Plasích, ani ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni. Stav sochy byl po letech bez údržby delší dobu špatný a vyžadoval skutečně odpovědně a odborně provedený restaurátorský zásah. Několikaleté snahy o restaurování sochy se podařilo dovést do úspěšného konce během roku 2022. Sochu na výzvu tehdejšího zástupce vlastníka Města Plasy, Ing. Iva Kornatovského, na začátku tohoto roku prohlédla a její stav odborně vyhodnotila sochařka a restaurátorka MgA. Helena Jahodová. Ta následně zpracovala restaurátorský průzkum a záměr na její obnovu, který byl posléze úředně schválen. Díky tomu bylo též možné požádat úspěšně o dotaci na restaurování sochy Plzeňský kraj, který restaurování následně skutečně finančně podpořil.

Dle údajů restaurátorského průzkumu a záměru (Jahodová 2022) bylo před obnovou zjištěno, že spodní podstavce díla je osazen na cihelném pravidelně skládaném základu. Po odkrytí spodní spáry podstavců se dále zjistilo, že v okolí tohoto základu

se nalézal zhutněný terén, a to břídlíčovými deskami a cihlami. Převýšení podstavce nad zhutněným okolním terénem napovídalo, že kolem paty díla byl pravděpodobně původně osazen pískovcový schod. Socha byla nakloněna doleva a dozadu, což je způsobené dlouhodobým sesedáním díla v terénu i působením kořenového systému blízké lípy. Byla v dosahu masivní větve, která se při větru dotýkala samotné sochy sv. Judy Tadeáše a ohrožovala ji. Hmota kamene použitého pískovce byla jinak s ohledem na stáří celého díla v poměrně dobrém stavu. Vydrolovaly se především povrchy spodních kvádrů, což mohlo být způsobeno i dlouhodobým vzlínáním vlhkosti a vyšší porézností hrubozrnnějších kvádrů použitých u spodních částí podstavce. Na římsce podstavce byly patrné horizontální tektonické trhliny, které však zarůstaly a nebyly pro dílo ohrožující, a to ani v dlouhodobém horizontu. Téměř všechny spáry statue byly odhalené, vyjma dvou spodních částí podstavce. Byly v nich patrné břídlíkové klínky, kterými jsou spáry pečlivě zajištěny. Na soše sv. Judy Tadeáše se projevovala povrchová koroze pískovce na krku světce. V podhledech říms se nalézaly zčernalé krusty, které jsou poplatné exteriérovému umístění pískovce. Jednalo se však pouze o lokální poškození krustou, které bylo možné sejmout. Na povrchu kamene se dále lokálně barevně projevovaly jemné vápenné, možná kaseinové tmely z některých možných starších opravných zásahů. Celé dílo bylo zasaženo zčernalými usazeninami. Zčernalý

povrch znečitelňoval nápis na středovém těle podstavce, na jiných místech naopak zvýrazňoval profilaci. Na soše byla biokoroze zřetelná nejvíce, biologické znečištění bylo poplatné přímému dosahu vzrostlého doléhajícího stromu. Na díle nebyly zjištěny fragmenty starších barevných povrchových úprav.

Restaurátorský zásah prováděný Helenou Jahodovou pod dohledem NPÚ ÚOP v Plzni začal v jarních měsících roku 2022. S ohledem na předpokládané původní sestavení celé kompozice bylo doporučeno respektovat mírné naklonění díla a ponechat jej bez rozebírání celé památky. Naklonění není pro statui v tomto případě totiž vážným rizikem oproti vysoké míře zásahu při případném rozebírání díla po jednotlivých kusech. Celé plochy materiálu kamene podstavce a lokálně partie figury světce (krk, hloubky modelace pod levou i pravou paží) byly zpevněny impregnační organokřemičitého roztoku. Po konzultaci se zástupci vlastníka díla a památkové péče byl rekonstruován chybějící kamenný stupeň dle rozměrů výše zmíněného dochovaného fragmentu schodu. Nejprve byl navržený terén kolem podstavce odkopán na výšku nalezeného fragmentu. Posléze byl odhalený cihlový skládaný základ pod podstavcem nasucho pročištěn až na spodní břidlicový zpevněný terén. Nové schodiškové stupně byly pak vysekány z broumovského pískovce a povrchově upraveny v sekané šálírované struktuře. Nové kamenné stupně byly zajištěny kovovými sponami (kramlemi), zhotovenými dle

Detail čelní stěny podstavce se zvýrazněným nápisem a chronogramem (1767) po restaurování v roce 2022.

dochovaného otvoru v originálním fragmentu schodu. Kramle byly zhotoveny z nerezové oceli, kovářsky opracovány a zality do vysekaných otvorů v kameni olovem dle běžné historické technologie. Osazením schodu tak došlo k dalšímu zajištění díla. V průběhu restaurování byl vlastníkem díla zajištěn též ořez větve doléhající přímo na sochu. Kámen sochy byl represivně sanován biocidním roztokem a očištěn. Po sejmutí narostlých mechů a lišejníků z povrchu kamene byl povrch desinfikován vodným roztokem peroxidu vodíku. Desinfekce byla opakována, následně byl povrch kamene ještě důkladně vymyt čistou vodou. Po čištění byl

povrch kamene preventivně opět zasanován biocidním roztokem. Posléze bylo přistoupeno k tmelení a doplnění chybějících partií profilací podstavce a modelace v případě sochy světce. Na samotné soše sv. Judy Tadeáše byly tmeleny především partie dešťových stínů (pod oběma pažemi, na krku světce) a následně restaurovány partie kaveren po vypadlých valounech. Retušován byl také prst na pravé ruce a ulomená část přední drapérie pláště světce. Před samotným plastickým doplněním kamene byly retušovány přechody zčernalých partií narostlých krust s partiiemi, které byly výrazně světlé po sejmutí lišejníků. Tyto partie byly v případě zčernalých povrchových krust tenčeny pomocí diamantových pláten a houbiček. Totéž bylo provedeno na podhledech říms soklové architektury. K tmelení poškozeného kamene byla použita minerální směs umělého kamene, tmel byl probarven ve hmotě světlostálými pigmenty. Na plastické doplnění sochy a středových partií soklové architektury byla použita šedookrová barevnost tmelu. Spodní podstavec s masivní římsou, který je výrazně načervenalý, byl pigmentován do červena.

Při restaurování byla potvrzena předpokládaná přítomnost otvoru v temeni hlavy sochy sv. Judy po nedochované svatozáři, takže do něj bylo možné nově osadit atribut paprscitého nimbu odpovídající ikonograficky tématu sochy. Návrh chybějícího atributu svatozáře byl vzhledem k neexistenci starších obrazových podkladů proveden analogií s dal-

*Detail spodní části sochy
s doplněným kamenným stupněm
po restaurování v roce 2022.*

šími obdobnými barokními sochařskými díly z regionu a to na základě nejprve provedeného modelu z kartonu, který byl odzkoušen přímo osazením na místě. Povrch tepané mědi byl otryskán, stabilizován a následně ošetřen podkladovými vrstvami. Dále byla svatozář opatřena dle obvyklého historického způsobu ryzím plátkovým zlatem kladeným na olejový lak. Svatozář byla do původního otvoru sochy upevněna zatmelením hydraulickým vápnem. Nově doplněné partie profilace a modelace podstavce i sochy v minerálním tmelu byly barevně retušovány. Zajímavý trojitý chronogram nápisu na čelní stěně podstavce byl po konzultaci zvýrazněn lazurní červenou barev-

Detail sochy.

ností. Další části jinak dosud velmi dobře čitelného sekaného nápisu byly ponechány bez zvýraznění. Povrch nově vysekaných kamenných stupňů plintu díla byl v tomto případě barevně retušován tak, aby splynul s originálním materiálem. Závěrem restaurování byla provedena celková preventivní biosanace díla, a to dalším nástřikem veškerých kamenných povrchů biocidním roztokem.

Restaurovátké práce byly ukončeny v říjnu roku 2022 a jsou podle názoru autora tohoto textu provedeny ve velmi dobré kvalitě, kterou samozřejmě ovšem prověří až čas. Socha sv. Judy Tadeáše se tak opět objevila v plné kráse, s vhodně zvýrazněnými důležitými chronogramy na podstavci. U hlavy světce je nyní jasně patrná řemeslně zdařile zhotovená zlacená měděná svatozář, proporcím statue i její statické značně prospělo přidání okolního kamenného stupně kolem podstavce. Lze jen doufat, že se někdy v budoucnu skutečně silniční provoz u související

velmi frekventované komunikace zmenší a dopřeje tak možnost klidnějšího zastavení se u památky. Až tedy pojedete znovu kolem sochy rušnou komunikací či si raději někdy uděláte pěší výlet a půjdete naučnou stezkou věnovanou Staré plaské cestě, která vede kolem, vzpomeňte na okolnosti jejího vzniku a doby minulé i na světce a patrona, který pomohl mnoha lidem v nesnázích a doprovázel je v jejich životních osudech. ■

[Pozn. Autor srdečně děkuje MgA. Heleně Jahodové za poskytnutí některých údajů i podnětnou spolupráci při restaurátorském zásahu a PhDr. Pavlu Zahradníkovi za překlad latinských textů nápisu.]

Pohled na sochu světce s novou svatozáří po restaurování v roce 2022.

Použitá literatura a další materiály:

Adamcová, Kateřina – Gläserová Lebedová, Zdenka – Kovařík, Viktor – Nejedlý, Vratislav – Zahradník, Pavel: Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Plzeňském kraji. Praha 2015.

Bukačová, Irena – Fák, Jiří: Paměť krajiny III. Soupis drobných památek Plaska. Mariánská Týnice 2008.

Císařský povinný otisk mapy stabilního katastru Čech, Babina:

https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=omc&idrastru=B2_a_4C_99_1, vyhledáno dne 28. 11. 2022.

Foud, Karel: Vesnice Plzeňského kraje. Okres Plzeň-sever a Plzeň-město. Plzeň 2010.

Jahodová, Helena: Restaurátorský záměr. Socha sv. Judy Tadeáše u hájovny tzv. Na Roudě Babina. Kozojedy 2022. Soukromý archiv restaurátorky.

Jahodová, Helena: Restaurátorská zpráva. Socha sv. Judy Tadeáše u hájovny tzv. Na Roudě Babina. Kozojedy 2022. Soukromý archiv restaurátorky.

Kovařík, Viktor: Sochař Lazar Widemann (1697–1769) a jeho dílo v západních Čechách. Plzeň 2006.

Kovařík, Viktor – Šiková, Terezie: Řezbářská a sochařská tvorba v západních Čechách, in: Steckerová, Andrea – Vácha, Štěpán (edd.): Vznešenost & zbožnost. Barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách. Praha 2015, s. 158–235.

Libal, Dobroslav – Heroutová, Marie: Pasportizace okresů Západočeského kraje. Okres Plzeň sever I., Praha 1977.

Památkový katalog NPÚ: <https://pamatkovykatalog.cz/socha-sv-judy-tadease-15053409>, vyhledáno dne 28. 11. 2022.

Podlaha, Antonín: Soupis památek historických a uměleckých v Království českém XXXVII. Politický okres kralovický. Praha 1912.

Poche, Emanuel (ed.): Umělecké památky Čech 4 (T–Ž). Praha 1982.

OBSAH

Úvodem	3
Předplatné a otevírací hodiny v knihovně	3
Události obrazem	4
Obohacení muzejní knihovny	5
/ <i>Pavel Kodera</i>	
Knihy L. Sochy a R. Čumpelíka o covidu	6
/ <i>Radovan Lovčí</i>	
Dudák Bíba má pamětní desku	8
/ <i>Václav Podestát</i>	
Jan Blažej Santini a rok 2023	9
/ <i>Irena Bukačová</i>	
Za poznáním baroka, V. ročník přednášek	13
/ <i>Pavel Beneš</i>	
Nové pohlednice ve sbírce muzea	16
/ <i>Jiří Fák</i>	
Restaurování sochy sv. Judy Tadeáše ze Staré plaské cesty	18
/ <i>Viktor Kovařík</i>	

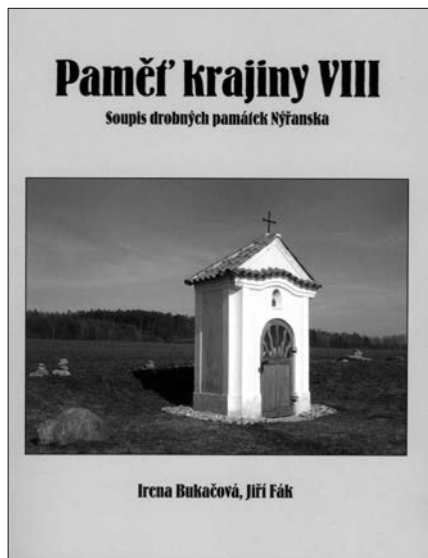

ADRESA REDAKCE

Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici, p.o.,
Mariánský Týnec čp. 1, 331 41 pošta Kralovice,
telefon: 373 396 410, 373 397 393
e-mail: info@marianskatynice.cz
www.marianskatynice.cz
www.facebook.com/marianskatynice

Ilustrace na obálce: Ledování ve Dřevci okolo 30. let 20. stol. (sbírka MT).

Publikace k prodeji

STOLETÉ PROMĚNY KRALOVICKA

Texty: Irena Bukačová, Jiří Fák
Časoběrný pohled nepreferuje žádný ideologický či ekologický pohled na minulost. Interpretuje jedinečné situace lokalit, vypovídá o stoletém vývoji regionu Kralovicka.

Cena 230 Kč

PAMĚŤ KRAJINY I–VIII

Soupis drobných památek severního Plzeňska.

Texty Irena Bukačová, Jiří Fák

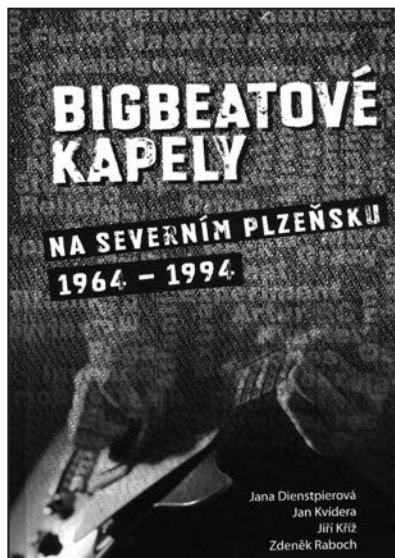
Cena za každý díl: 250 Kč

ŠKODA LÁSKY - Druhá světová válka na severním Plzeňsku

Texty: Irena Bukačová, Miroslav Hus, Karel Rom

Druhé rozšířené vydání

Cena 349 Kč

ARCHITEKTURA JANA BLAŽEJE SANTINIHO AICHLA NA SEVERNÍM PLZEŇSKU

Text: Irena Bukačová

Více než dvoustránková publikace sestává z podrobného zpracování deseti architektonických památek.

Cena 299 Kč

BIGBEATOVÉ KAPELY NA SEVERNÍM PLZEŇSKU

1964–1994

Autoři: Jana Dienstpierová, Jan Kvídera, Jiří Kříž, Zdeněk Raboch
První souborné vydání historie bigbítové hudby.

Cena 250 Kč

Další nabídka knih na: www.marianskatynice.cz/e-shop/

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

- čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska -

Vydává M & G v Mariánské Týnici. Redaktor Václav Podestát.

*Adresa redakce: Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici,
331 41 Kralovice, tel.: 373 396 410, e-mail: info@marianskatynice.cz, IČO: 368 563.*

Registrováno Ministerstvem kultury České republiky MK ČR E 12301.

Cena jednoho výtisku pro předplatitele 10 Kč, roční předplatné 40 Kč a poštovné.

Vychází 4x ročně. ISSN 1801-0032.